

ACTA POLITOLOGICA

www.acpo.cz

INTERNETOVÝ RECENZOVANÝ ČASOPIS

2015 | Vol. 7 | No. 2 | ISSN 1803-8220

MÍČKA, Roman (2014). *Znovu jsme se ujali dědictví otců... Konzervativní politický katolicismus v USA na pozadí komparace Michaela Novaka a Patricka Buchanana*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. 1. vydání, 269 s. ISBN 978-80-7325-348-6.

RECENZE MARIÁNA SEKERÁKA

Tento článek podléhá autorským právům, kopírování a využívání jeho obsahu bez řádného odkazování na něj je považováno za plagiátorství a podléhá sankcím dle platné legislativy.

Internetový recenzovaný časopis vydává
Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze,
Katedra politologie Institutu politologických studií

MÍČKA, Roman (2014). *Znovu jsme se ujali dědictví otců... Konzervativní politický katolicismus v USA na pozadí komparace Michaela Novaka a Patricka Buchanana*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. 1. vydání, 269 s. ISBN 978-80-7325-348-6.

Po svojom knižnom debute s názvom „*Michael Novak a jeho projekt teologie demokratického kapitalismu*“ (Brno: L. Marek, 2009) prišiel v minulom roku do kníhkupectiev nový titul z pera Romana Míčku, vedeccko-pedagogického pracovníka Jihočeskej univerzity v Českých Budějoviciach. Aj vo svojom najnovšom interdisciplinárne poňatom diele, ktoré vychádza z jeho dizertačnej práce obhájenej na Ústave politologie Filozofickej fakulty UK v Prahe, sa rozhodol tvorivo rozvíjať a analyzovať myšlienky vplyvného amerického mysliteľa so slovenskými koreňmi Michaela Novaka, pričom si k nemu do komparácie pribral aj paleokonzervatívca Patricka „Pata“ Buchanana.

Už hlavný názov knihy, prevzatý zo Starého zákona, ako aj jej podtitul napovedajú, že v analýze myslenia dvoch spomínaných amerických autorov bude zohrávať ústrednú úlohu náboženstvo, konkrétne katolícke kresťanstvo. Vskutku, títo dvaja autori boli a sú mimoriadne výrazne determinovaní svojou – rozhodne nielen formálnou – príslušnosťou ku katolíckej cirkvi. Táto ovplyvnila ich názory na demokraciu, ekonomiku či americkú zahraničnú politiku a angažovanosť vo svetovom dianí. Ako však viackrát Míčka v knihe zdôrazňuje, napriek zhodnému vierovyznaniu majú títo dvaja verejní intelektuáli zásadne odlišný pohľad a názor na niektoré témy. Podrobnejšie o ňom v ďalších častiach tejto recenzie.

Prvé dve kapitoly knihy ponúkajú jednak zasvätený popis katolicizmu v USA s jeho politickými implikáciami a súvislosťami, ako aj pohľad na život a dielo oboch teoretikov. Napriek tomu, že ide takpovediac o „povinnú jazdu“ pred následným bližším náhľadom na ich myslenie, obe kapitoly (tak ako vlastne aj celá kniha) sú napísané veľmi pútavo, živo a zaujímavo. Autor v nich narúša vžitý pohľad

na Spojené štáty americké ako na prevažne protestantskú krajinu, pričom zdôrazňuje nie nevýznamný vplyv angažovaných katolíkov na tamojšiu politiku naprieč dejinami, a to na pozadí zásadnej úlohy, ktorú náboženstvo zohrávalo a doposiaľ zohráva v osobných životoch bežných Američanov, ako si to všimol už Tocqueville vo svojom *opus magnum* „*Demokracia v Amerike*“.

Po predstavení životných dráh Novaka a Buchanana, z ktorých prvý inklinoval spočiatku prevažne k liberálnym a ľavicovým smerom v katolíckej cirkvi a druhý od počiatku zastáva tradicionalistické postoje, sa postupne dostávame k prehľadu a porovnaniu názorov oboch mužov na parciálne otázky. Na tie však ponúkajú do istej miery odlišné odpovede. Tak napríklad vzhľadom na ekonomické myslenie a názory síce obaja zastávajú zhodnú pozíciu obhajcov kapitalizmu voľného trhu, avšak zatiaľ čo Novak je predstaviteľom ekonomického liberalizmu, podporuje globálny obchod, kritizuje kontinentálny európsky model sociálneho štátu a za ekonomickú krízu z nedávnych rokov viní prílišnú aktivitu štátu/štátov (*sic!*), Buchanan je skôr protekcionista neomerkantilistického strihu, ktorý navrhuje colnú ochranu pred zahraničným importom do USA, aby tak bol bránený americký trh a pracovné miesta. S tým sa spája aj jeho kritika expanzionistickej zahraničnej politiky, šírenia demokracie prostredníctvom „meča“ a odhodlaný izolacionizmus, ktorý obhajuje zahraničné vojenské intervencie len do tej miery, do akej sa týkajú nevyhnutných vitálnych záujmov USA. Pokiaľ ide o demokraciu, ako si pozorne všíma Míčka, Novak je skôr zástancom pluralistických koncepcií demokracie, ktoré plédujú za silnú občiansku spoločnosť podporovanú zdravou a silnou ekonomikou s minimom štátnych zásahov. Ako presvedčený neokon-

zervatívce napríklad obhajoval aktivistické šírenie inštitúcií slobody, demokracie a ľudských práv prostredníctvom vojny proti Iraku vedenej od roku 2003. Buchananov pohľad síce rešpektuje bázu amerického konštitucionalizmu, avšak je viac partikularistický v zmysle hlbokoj väzby na etnické predpoklady amerického národa, ktorý by mal odolávať údajne negatívnym vplyvom imigrantov a myšlienkam multikulturalizmu, ktoré ho rozvracajú v jeho základoch a podryvajú jeho kresťanský étos. Ohrozenie americkej demokracie vníma „*v narušení etnickej a kultúrnej homogenity Spojených štátov, preto konflikty v americkej spoločnosti interpretuje najmä podľa etnického a rasového kľúča*“ (s. 95). Vzhľadom na svoju kritiku prisťahovalectva, vplyvu Židov a negatívneho vnímania príliš úzkeho spojenectva a podpory Štátu Izrael, býva niekedy obviňovaný z antisemitizmu a rasizmu.

Rovnako tak sa líši názor oboch mužov na vývoj vnútri katolíckej cirkvi a na jej sociálnu náuku. Kým Novak tvorivo (hoci značne subjektívne) rozvíja odkaz II. vatikánskeho koncilu, hrdil sa osobným priateľstvom s dnes už svätým Jánom Pavlom II. a citlivo reflektuje katolícke sociálne učenie, Buchanan sa prikláňa k predkoncilovému tradicionalizmu, odmieta pokoncilové modifikácie a zmeny v cirkvi a jej vierouke, kritizuje, prípadne úplne ignoruje katolícku sociálnu doktrínu a pontifikát Pia XII. považuje za pomyselnú zlatú éru rozvoja katolíckej viery na pôde USA. Napriek týmto odlišnostiam sa zhodujú na význame, aký prikladajú dodržiavaniu hodnôt morálky, tradícií a náboženskému cíteniu, pričom odmietajú tzv. nové ľudské práva (napr. homosexuálne registrované partnerstvá), genetické experimenty, redefiníciu inštitútu rodiny, umelé potraty atď. V pomyselnjej kultúrnej vojne (*culture war*) vedenej v súčasnosti o týchto citlivých otázkach tak obaja stoja na jednej strane bojovej fronty. Aj na pozadí týchto ich odlišných a zhodných názorov sa ako jasným javí, že kým katolíc-

ka viera je pohnútkou duše, katolicizmus (zvlášť tzv. politický katolicizmus) je už skôr len prázdny sociálny konštrukt, ktorý možno napĺňať rozličným obsahom.

Záverečná kapitola Míčkovej knihy ponúka zaujímavý pohľad na aktuálny stav a vývoj dlhotrvajúcej diskusie o zmysle a podstate konzervativizmu ako politickej ideológie, ktorá sa vymedzuje tak voči klasickému liberalizmu (ale v prípade neokonzervativizmu sa prelína s ekonomickým neoliberalizmom), socializmu, ako aj anarchizmu. Zároveň analyzuje podoby amerického občianskeho náboženstva. V tejto súvislosti je hrou náhody, že v roku, kedy bola vydaná recenzovaná publikácia vyšla v Prahe aj monografia venovaná výlučne kategórii tzv. civilného (občianskeho) náboženstva (pozri Jüptner 2014). Za veľmi hodnotné a prínosné možno považovať formulovanie vlastného autorovho konceptu alebo projektu tzv. realistickeho konzervativizmu na s. 228-231 (najmä v spojitosti s osobnosťou Ria Preisnera), ktorý by „*kládol dôraz na burkeovský realizmus praxe, avšak zároveň by nerezignoval na určité poňatie spoločného dobra, dobrého ľudského života a hodnôt, ktoré s ohľadom na svoje transcendentné ukotvenie považuje za univerzálne a nadčasové, zároveň by ale náchádzal optimálnu ‚paritu‘ a ‚prekrytie‘ náboženskej a politickej dimenzie človeka*“ (s. 229). Je škoda, že tento originálny teoretický projekt ostal v knihe len v náčrte a nebol rozvinutý podrobnejšie.

Roman Míčka vo svojej knihe čerpal zo širokého spektra prameňov primárnej i sekundárnej literatúry, pričom podstatnú časť zdrojov tvoria, pochopiteľne, texty anglo-americkjej produkcie. Pozitívne je, že neopomenul reflektovať ani výsledky bádania svojich českých kolegov. Na druhej strane, autora tejto recenzie trochu zarmútilo (hoci – vzhľadom na už „tradičný zvyk“ autorov a autoriek českej proveniencie – neprekvapilo) opomenutie jazykovo blízkej slovenskej odbornej spisby venovanej problematike

(neo)konzervativizmu. Toto opomenutie je zarážajúce najmä preto, že aj na Slovensku sa za ostatných niekoľko rokov vyprodukovali texty venujúce sa analýze konzervatívneho a neokonzervatívneho myslenia (napr. Ježovicová 1998, 2003, 2008, 2011, Škutová 2013, Džatková 2011a, 2011b). Rovnako tak je škoda, že autor (úmyselne alebo náhodou) prehliadol slovenský preklad Novakovej knihy *„Biznis ako poslanie“* (Bratislava: Charis, 1996). Zvedavých čitateľov by mohlo mrziť aj to, že Roman Míčka bližšie neobjasnil, čo Novak myslí pod pojmom IV. svetová vojna a iba krátko spomína, že takýto koncept jeho práce obsahujú (pozri s. 149). Autor taktiež nijako neprezentuje vlastný názor na pozoruhodnú Novakovu koncepciu tzv. *Caritapolis*. Predstavuje ju len veľmi stručne v jej hlavných črtách (na s. 155-157). Obohacujúcou, i keď asi do istej miery provokatívnou mohla byť aj autorova polemika s Novakovým pozitívnym postojom k vojne proti Iraku, ku ktorej sa, ako už bolo spomenuté, postavil kladne. Premýšľavým čitateľom a čitateľkám môže totiž v tejto súvislosti napadnúť, či M. Novak nezohral vo verejnom diskurze o tejto téme úlohu určitého „užitočného idiota“ a propagandistu, ktorý bol v správny čas „po ruke“... Naopak, opomenuté mohli pokojne ostať do značnej miery kontroverzné myšlienkové „konštrukcie“ viackrát v knihe spomínaného Romana Jocha, napríklad týkajúce sa 2. svetovej vojny a jeho polemiky s Buchanonom (zo strany P. Buchanana, samozrejme, nerefektovanej polemiky). Na s. 172 nám totiž R. Míčka bez výraznejšieho komentára (a treba dodať, že aj opodstatnenia) predkladá Jochov názor, podľa ktorého *„bezprostredne po víťazstve nad nacizmom malo byť komunistické impérium vytlačené (aj za pomoci porazeného Wehrmachtu) západnými spojencami späť k hraniciam z roku 1938, pokiaľ by tak neučinilo dobrovoľne na výzvu západných spojencov“*.

Trochu kriticky možno vnímať autorovo využitie informácií z Wikipédie (s. 59, 72),

ako aj veľké množstvo internetových zdrojov, konkrétne článkov (najmä amerických) autorov dostupných z webových stránok rôzneho charakteru, ktoré síce môžu poslúžiť ako určitý bohatý prameň informácií, ale zároveň by mali byť používané a využívané v citlivej miere. Ich zoznam zaberá približne 4 strany, pričom však kvôli objektivite treba dodať, že nie nepodstatná časť z nich sa týka online publikovaných statí P. Buchanana a M. Novaka. Túto skutočnosť možno vysvetliť aj tým, že obaja muži nie sú sociálnymi vedcami v striktnom zmysle slova, neprodukujú vedecké monografie či články vo vedeckých recenzovaných periodikách, ale treba ich považovať skôr za novodobých politických a sociálnych mysliteľov, ktorí sa vo forme popularizačných kníh a novinových stĺpčekov nepravidelne vyjadrujú k aktuálnym otázkam spoločenského diania.

Na záver konštatujeme, že Míčkova výborne napísaná a dobre zrozumiteľná kniha, využívajúca predovšetkým vedecké metódy deskripcie, komparácie a analýzy, predstavuje zaujímavý, pútavý a hodnotný príspevok k objasňovaniu amerického politického myslenia v českom (a zároveň aj slovenskom) prostredí. Má potenciál stať sa čítanou nielen v akademickej sfére, ale vďaka prístupnému štýlu aj u laickej verejnosti. Zároveň môže pomôcť k prehĺbeniu poznania intencionality amerických zahraničnopolitických aktivít, ktoré sú neraz výrazne ovplyvňované mysliteľmi typu Novaka a Buchanana, z ktorých druhý menovaný mal dokonca svojho času politické prezidentské ambície. Nie nevýznamným je aj iný, menej zřejmý aspekt recenzovanej publikácie. Roman Míčka nám vďaka porovnaniu oboch vplyvných autorov dal najavo, že aj takí vieroučne ortodoxní a presvedčení katolíci ako Novak a Buchanan sú schopní a pripravení kritizovať katolícke učenie a jeho autority (pozri kap. 6). V prípade prvého napr. pokiaľ ide o vatikánske mierové postoje k vojne proti Iraku, u druhého v celkovom smerovaní katolíckej viery po

II. vatikánskom koncile. Práve preto sa javí ako paradoxné, keď autori tohto typu a ich obdivovatelia v zahraničí kritizujú svojich katolíckych súvercov inej než (neo/paleo)konzervatívnej orientácie a obviňujú ich z nerešpektovania platného učenia cirkvi alebo pohrdania ním, najmä pokiaľ ide o témy tzv. nových ľudských práv. Hoci sa teda často konzervatívci aj v našich končinách pasujú do role „strážcov ortodoxie a ortopraxe“ a kritizujú „liberalizačné a socialistické“ trendy u iných veriacich, nemajú problém postaviť

sa proti vlastnej cirkvi v otázkach, na ktoré majú oni názor odlišujúci sa od toho, ktorý prezentuje katechizmus, Vatikán alebo priamo pápeži.

Marián Sekerák¹

¹ PhDr. Marián Sekerák je interným doktorandom Katedry politologie Institutu politologických štúdií Fakulty sociálnych vied Univerzity Karlovy v Praze. Kontakt: marian.sekerak@gmail.com.

LITERATURA:

- DŽATKOVÁ, V. (2011a): Renesancia amerického konzervativizmu – R. Reagan. In ŠULÍK, R., KOVÁČOVÁ, S., RAKONCZAY, T. (eds.): *Interpolis '11: Zborník príspevkov z VIII. vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov s medzinárodnou účasťou v Banskej Bystrici 10. novembra 2011*. Banská Bystrica: FPVaMV UMB v Banskej Bystrici, s. 74-78. ISBN 978-80-557-0337-4.
- DŽATKOVÁ, V. (2011b): Vplyv neokonzervativizmu na zahraničnú politiku Spojených štátov amerických. In MARSZAŁEK, M. (ed.): *Bezpieczeństwo RP w wymiarze narodowym i międzynarodowym. Tom 1*. Kiełce: Wyższa Szkoła Handlowa im. B. Markowskiego, s. 208-211. ISBN 978-83-89274-81-6.
- JEŽOVICOVÁ, D. (1998): Konzervativizmus v dejinách politického myslenia. *Politické vedy*. Vol. 1, no. 4, s. 95-105. ISSN 1338-5623.
- JEŽOVICOVÁ, D. (2003): *Konzervativizmus: Antológia textov z konzervativizmu*. Banská Bystrica: FPVaMV UMB v Banskej Bystrici. ISBN 8080557365.
- JEŽOVICOVÁ, D. (2008): Konzervatívna hodnotová korektnosť občianstva z hľadiska politickej korektnosti. In *Teória a prax verejnej správy. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou organizovanej Fakultou verejnej správy UPJŠ v Košiciach 16.-17. 10. 2008*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, s. 133-137. ISBN 978-80-7097-736-1.
- JEŽOVICOVÁ, D. (2011): Konzervatívne ponímanie slobody v kontexte interkultúrneho dialógu. In *Interkulturní dialog a Evropská unie na začátku 21. století*. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky, s. 78-84. ISBN 978-80-8687-933-8.
- JÜPTNER, J. (2014): *Civilní náboženství. Nový pohled na to, na čem nám skutečně záleží*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2443-3.
- ŠKUTOVÁ, D. (2013): Smerovanie konzervativizmu. In *Volby 2012: Kam kráčaš demokracia?* Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, s. 301-315. ISBN 978-80-8152-030-3.